

Unapređenje korporativne filantropije u Srbiji: Poboljšanje zakonskog okvira

oktobar 2016. godine

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)
The views expressed in this publication do not necessarily reflect the views of the European Commission

O SIGN mreži i istraživanju

SIGN – Mreža nezavisnih fondacija u jugoistočnoj Evropi je osnovana 2009. godine sa ciljem da promoviše i podrži razvoj lokalne filantropije, lokalnih zajednica, međusektorskih partnerstava i dugoročnu održivost civilnog društva u jugoistočnoj Evropi na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i nivou Evropske unije kroz zastupanje za povoljniji zakonodavni okvir, istraživanja, prikupljanje, razmenu, promociju i podsticanje dobrih praksi. SIGN mrežu čine Trag fondacija (Srbija), Fondacija Mozaik (Bosna i Hercegovina), Fond za aktivno građanstvo – fAKT (Crna Gora), Forum za građanske inicijative FIQ (Kosovo), HORUS (Makedonija) i Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva (Hrvatska).

Ovo istraživanje je nastalo u okviru projekta „SIGN za održivost“ čiji je cilj da doprinese održivosti organizacija civilnog društva i jačanju njihovog uticaja na proces demokratizacije na zapadnom Balkanu, kroz izgradnju povoljnijeg okruženja za razvoj filantropije i davanja za opšte dobro. Ovaj projekat se realizuje u 6 zemalja regiona u trajanju od 4 godine i podržan je od strane Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju.

U ovom dokumentu su prikazani rezultati istraživanja, koje je sprovedeno u Srbiji tokom 2016. godine, a koje je realizovala Trag fondacija u partnerstvu sa Fondacijom Katalist.

Trag fondacija je domaća fondacija koja podržava lokalne inicijative udruženih građanki i građana kroz donacije, edukativnu podršku, razvoj filantropije i javnih politika. Trag je do sada podržao preko 1,300 inicijativa, u iznosu od preko 7 miliona dolara koji su usmereni na razvoj preko 200 zajednica širom regiona.

Fondacija Katalist je osnovana 2013. godine u cilju podrške i promocije lokalne filantropije u zemljama Zapadnog Balkana (ZB), kroz istraživanja i analizu podataka vezanih sa lokalnom filantropijom i unapređenje rezultata davanja za opšte dobro na lokalnom nivou.

Ovaj projekat je finansijski podržala Evropska unija, u saradnji sa Balkanskim fondom za demokratiju. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Trag fondacije i ne može se ni na koji način smatrati da predstavlja stavove Evropske unije.

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno ni stavove Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država ili njihovih partnera.

SADRŽAJ

1	Kratak pregled i sažetak istraživanja	4
2	Uvodne napomene	6
2.1	Osnovne informacije o istraživanju	6
2.2	Metodologija	7
3	Rezultati istraživanja	8
3.1	Pregled: Ključni podaci o pravnim licima koja doniraju sredstva za opšte dobro	8
3.2	Tekuća situacija: Korišćenje postojećih mehanizama od strane pravnih lica	10
3.2.1	Postojeći zakonski mehanizam i njegova primena	10
3.2.2	Glavne prepreke u primeni mehanizma	12
3.2.3	Mogućnost za dobijanje transparentnih podataka o davanju za opšte dobro	12
3.3	Budućnost: Kako poboljšati sadašnju situaciju	13
4	Nalazi i preporuke	14
4.1	Nalazi	14
4.2	Preporuke	14
Aneks 1: Predloženi obrazac za izveštavanje pravnih lica o davanju za opšte dobro		15

Spisak skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
EU	Evropska unija
FBIH	Federacija Bosna i Hercegovina
MF	Ministarstvo finansija
APR	Agencija za privredne registre
SIGN	South-East-European Indigenous Grantmaking Network (Mreža nezavisnih fondacija u jugoistočnoj Evropi)
MSP	Mala i srednja preduzeća
PU	Poreska uprava
Zakon	Zakon o porezu na dobit pravnih lica (Zakon o porezu na prihod preduzeća)
PZ	Projektni zadatak
ZB	Zapadni Balkan

1 Kratak pregled i sažetak istraživanja

Trag fondacija učinila je značajne napore u prethodnom periodu u pogledu zastupanja za unapređenje *Zakona o porezu na dobit pravnih lica*. Nakon dvogodišnjeg zastupanja za izmene u zakonu, koje su bile usmerene na neravnopravan tretman organizacija civilnog društva koje pružaju usluge socijalne zaštite, Trag fondacija je uspjela da obezbedi jednak tretman za organizacije civilnog društva kroz usvajanje *Zakona o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica*, koji je Narodna skupština Republike Srbije usvojila 29. decembra 2015. godine.

Ranija zakonska rešenja su predviđala da samo donacije koje su dobile institucije socijalne zaštite, čiji je osnivač država, a koje su osnovane u skladu sa zakonom koji reguliše socijalnu zaštitu, budu priznate kao troškovi u fiskalnom bilansu poreskog obveznika. Sa druge strane, donacije pravnih lica učinjene drugim subjektima koji pružaju usluge socijalne zaštite u skladu sa zakonom, uključujući i organizacije civilnog društva, nisu bile priznate kao troškovi u fiskalnom bilansu poreskog obveznika.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu pravnih lica koji je usvojen 29. decembra 2015. godine, između ostalog, obezbeđuje da se donacije, ne samo za institucije socijalne zaštite, već i za ostale pružaoce usluga socijalne zaštite, priznaju kao troškovi u fiskalnom bilansu poreskog obveznika. Ovim je obezbeđen ravnopravan tretman za sve korporativne donacije date u svrhu socijalne zaštite. Od tada se donacije pravnih lica organizacijama civilnog društva koje pružaju usluge socijalne zaštite, a koje su osnovane i koje posluju u skladu sa zakonom koji reguliše pružanje usluga socijalne zaštite, priznaju kao poreski troškovi. Na osnovu ovakvog pravnog rešenja, otvaraju se nove mogućnosti za dodatne izvore finansiranja ovoj vrsti pružalaca usluga socijalne zaštite.

Tokom rada na ostvarivanju ovog cilja, Trag fondacija je dobila povratnu informaciju od pravnih lica da su zakonski mehanizmi za poreska umanjenja (odbitke) u vezi sa davanjem za opštekorisne svrhe slabo korišćeni. Prilikom konsultacija sa različitim akterima, Trag je pokrenuo istraživanje na osnovu kojih bi mapirao prepreke u korišćenju zakonskih mehanizama, ali i razvio konkretne predloge za unapređenje upotrebe ovih mehanizama.

Dodatno, uočen je problem nepostojanja zvaničnih podataka o stepenu davanja pravnih lica, glavnim ciljevima tih davanja, iznosima datim za različite svrhe, glavnim korisnicima tih donacija i iznosima koji su dati za opštekorisne svrhe. Iskustva drugih zemalja pokazuju da objavljivanje zvaničnih podataka o stepenu i prirodi ovih davanja doprinose povećanju davanja lokalnih donatora. Štaviše, transparentnost ovih podataka je u skladu sa *Smernicama EU za monitoring i evaluaciju EU podrške civilnom društvu u zemljama, koje su kandidati ili potencijalni kandidati za ulazak u EU, u periodu od 2014 – 2020*.

Stoga, ovo istraživanje predstavlja prvi korak u smislu formulisanja predloga politika koje bi doprinele ostvarenju oba cilja: poboljšanju i povećanju primene/korišćenja postojećih mehanizama za poreske odbitke za davanje za opšte dobro, kao i unapređenju transparentnosti u ovoj oblasti.

Ovo istraživanje je sprovedeno u periodu od aprila do septembra 2016. godine.

Sažetak rezultata istraživanja – nalazi i preporuke

Istraživanje je pokazalo da je značajan procenat pravnih lica, koja su učestvovala u ovom istraživanju, angažovano na davanju za opšte dobro – dve trećine u 2015. godini i preko 72% u 2014. godini. Ako pogledamo posebno podatke za kompanije i mala i srednja preduzeća (MSP), podaci pokazuju da su kompanije značajno angažovane na davanju za opšte dobro (između 85% i 90%), dok je angažman MSP očekivano manji (od 38% do 46%).

Analiza podataka u vezi sa svrhom davanja pokazuje da su glavne teme za koje pravna lica doniraju - humanitarna pitanja, obrazovanje, sport, zdravstvo i kultura. Davanje u humanitarne svrhe je na vodećem mestu u obe godine. Na osnovu uvida u druge podatke o davanju u Srbiji, naša pretpostavka je da se u kategoriji humanitarnih pitanja nalaze i pitanja u vezi sa podrškom marginalizovanim grupama, kao i pitanja u vezi sa smanjenjem siromaštva. Obe godine su obeležila značajna davanja za smanjenje posledica prirodne katastrofe (poplave u 2014. godini).

Od pravnih lica su takođe tražene informacije o iznosima koje su usmeravali u određene svrhe. Podaci dobijeni od oko 50% ispitanika¹ koji su odgovorili na ovo pitanje pokazuju da su donirali **384.225,00 EUR** u 2014. i **335.094,00 EUR** u 2015. godini. Zbog veoma ograničenog broja pravnih lica koja su dostavila ove podatke, jasno je da su iznosi donirani za opšte dobro znatno viši.

Ključni nalazi

Iako *Zakon o porezu na dobit pravnih lica* obezbeđuje mehanizam za odbitke od poreza prilikom davanja za opšte dobro, u ovom trenutku ne postoje posebni propisi, podzakonska akta, ili posebna mišljenja Ministarstva finansija i/ili Poreske uprave kako da se ovaj mehanizam (član 15.) primeni.

Odgovori ispitanika pokazuju da 22,2% kompanija i 16,7% MSP ne koristi ovaj mehanizam, uglavnom usled nerazumevanja načina primene. Takođe, uprkos činjenici da je većina pravnih lica koja su učestvovala u ovom istraživanju koristila ovaj mehanizam, preko 50% identifikovalo je tri glavne prepreke u njegovoj primeni:

- Nedostatak jasnog i preciznog tumačenja nadležnih vlasti o tome koji se troškovi priznaju u okviru postojećeg mehanizma kao i/ili o postupku za izveštavanje;
- Odeljenja Poreske uprave (PU) na regionalnom i lokalnom nivou nemaju uvek jasno razumevanje pravnog mehanizma koji obezbeđuje *Zakon o porezu na dobit pravnih lica*, te stoga ne pružaju adekvatnu podršku pravnim licima kada im se obrate za pomoć i/ili razjašnjenje samog postupka, ili dozvoljenih troškova;
- Zbog neadekvatne podrške organizacionih jedinica Poreske uprave, pravna lica imaju utisak da je potrebno da imaju dokaz da su donirana sredstva iskorišćena u nameravane svrhe i pre nego što daju podršku.

Štaviše, čak 87,8% ispitanika smatra da postoji više koraka koji se mogu preduzeti, a koji bi dopineli višem stepenu primene ovog mehanizma i, eventualno, povećanju njihovog davanja za opšte dobro.

Najzad, zbog načina na koji se, u ovoj fazi, primenjuje postojeći zakonski mehanizam za poreska umanjenja pravnim licima, nije moguće dobiti transparentne, specifične i aktuelne podatke o davanju za opšte dobro od strane pravnih lica. Konkretnije, nije moguće dobiti podatke o nivou davanja za opšte dobro pravnih lica prema vrsti pravnih lica, ciljevima, iznosima za svaki cilj, glavnim korisnicima, kao i o iznosima doniranim posebnim kategorijama korisnika.

Ključne preporuke

Na osnovu analize i nalaza ovog istraživanja, formirane su sledeće preporuke:

- 1) Sačiniti poseban i specifičan obrazac koji će koristiti pravna lica prilikom izveštavanja Poreskoj upravi o davanju za opšte dobro, čime će se ne samo omogućiti tačno izveštavanje, već i povećati transparentnost u ovoj oblasti.
- 2) Sačiniti prateću dokumentaciju sa jasnim, postupnim (korak-po-korak) uputstvima o pravilima i postupcima za korišćenje postojećeg zakonskog mehanizma, uključujući jasna objašnjenja o dokumentima/dokazima koje bi pravna lica trebalo da pribave da bi im ovi troškovi bili prihvaćeni. Ova dokumentacija bi trebalo da obuhvati i listu dozvoljenih i nedozvoljenih troškova sa primerima.
- 3) Sačiniti dokument koji će biti podeljen regionalnim i lokalnim službama Poreske uprave, a koji sadrži jasno tumačenje zakonskog mehanizma i na taj način sprečava da pravna lica koja traže pomoć u primeni ovog mehanizma dobiju netačna, ili nepotpuna objašnjenja.
- 4) Pružiti uslugu pravnim licima kroz kontakt centar/call centar, koji će koristiti za dobijanje saveta i konkretnu podršku prilikom primene ovog mehanizma.

¹ Dva ispitanika su dostavila nepotpune odgovore i njihovi odgovori nisu uzeti u obzir.

2 Uvodne napomene

2.1 Osnovne informacije o istraživanju

Ovo istraživanje je realizovano u Republici Srbiji i Republici Bosni i Hercegovini. Inicijativa za izvođenje ovog istraživanja o korišćenju mehanizma za poreske olakšice u Srbiji i Bosni i Hercegovini potekla je od članova regionalne Mreže nezavisnih fondacija u jugoistočnoj Evropi - SIGN, naime od Trag fondacije (Srbija) i Fondacije Mozaik (Bosna i Hercegovina).

Prilikom ranijeg zastupanja za usvajanje zakonskog okvira i politika za razvoj filantropije Trag i Mozaik su došle do zaključka da su zakonski mehanizmi koji već postoje u ove dve države nedovoljno korišćeni usled poteškoća u njihovom tumačenju, nedovoljno transparentnim procedurama i/ili nedostatku saznanja da takav mehanizam uopšte postoji. Tokom konsultacija sa različitim akterima, fondacijama u Srbiji i BiH je preporučeno da iskoriste podršku stručnjaka u cilju razvijanja konkretnih predloga za bolje korišćenje ovih mehanizama, uz zakonsko opravdanje za predložena rešenja (predlozi koji sadrže i ovaj dodatni element imaju više izgleda na uspeh u procesu donošenja odluka). Kako bi ovi predlozi i prateća zakonska obrazloženja bila zasnovana na verifikovanim podacima, fondacije su odlučile da sprovedu istraživanje o korišćenju postojećih poreskih olakšica u njihovim zemljama. Za realizaciju ovog istraživanja Mreža SIGN je angažovala Fondaciju Katalist iz Srbije, koja poseduje značajno iskustvo u sprovođenju istraživanja o lokalnoj filantropiji.

Kako su zakonski mehanizmi u vezi sa poreskim umanjenjima za davanje u opštekorisne svrhe u Srbiji definisani *Zakonom o porezu na dobit pravnih lica*, istraživanje se prvenstveno fokusiralo na primenu ovog zakona. **Glavni cilj** ovog istraživanja je bio da se stekne jasan uvid u primenu *Zakona o porezu na dobit pravnih lica* od strane samih pravnih lica, odnosno da se izmeri stepen korišćenja, ali i mapiraju prepreke u primeni Člana 15. ovog Zakona. Pored toga, cilj je bio i da se utvrde mogućnosti za dobijanje zvaničnih tekućih i transparentnih podataka o ukupnom nivou davanja za opštekorisne svrhe, davanju za posebne svrhe, kao i podaci o različitim vrstama korisnika koje dobijaju donacije po ovom osnovu.

Partneri su s tim u vezi zajednički definisali **Posebne ciljeve** na sledeći način:

- Odrediti nivo primene postojećih zakonskih mehanizama od strane pravnih lica i prikupiti podatke o primeni mehanizma od Poreske uprave;
- Istražiti mogućnost dobijanja tačnih podataka o visini davanja, cilju, kao i o glavnim korisnicima pravnih lica koja koriste postojeće zakonske mehanizme;
- Istražiti mišljenja pravnih lica o glavnim preprekama za korišćenje postojećih mehanizama;
- Istražiti i preporučiti potencijalna rešenja koja bi pomogla pravnim licima da nesmetano i u potpunosti koriste postojeće mehanizme;
- Preporučiti korake koji bi omogućili prikupljanje tekućih i tačnih podataka o nivou davanja za opšte dobro, cilju davanja i glavnim korisnicima.

Ovo istraživanje je bilo usmereno na dve glavne ciljne grupe:

- Pravna lica koja imaju prava da koriste postojeće mehanizme, uključujući kompanije sa više od 50 zaposlenih, kao i mala i srednja preduzeća (MSP) sa manje od 50 zaposlenih.
- Predstavnike Poreske uprave i Ministarstva finansija.

Članovi SIGN mreže će koristiti rezultate ovog istraživanja kao osnovu za aktivnosti zastupanja i unapređenja okvira za razvoj filantropije i transparentnosti podataka o davanju za opšte dobro. Konkretnije, Trag fondacija želi da uspostavi dijalog sa Ministarstvom finansija i ohrabri prihvatanje obaveznih smernice za Poresku upravu i sve organizacione jedinice, koje bi sa jedne strane omogućile pravnim licima da u potpunosti koriste postojeći mehanizam, a sa druge otvorile mogućnost prikupljanja ažurnih i tačnih podataka o davanju za opšte dobro, što su preduslovi za povećanje lokalnih davanja i transparentnosti u ovoj oblasti.

Ovo istraživanje je sprovedeno u periodu od aprila do septembra 2016. godine.

2.2 Metodologija

Prikaz predložene metodologije

Predložena metodologija obuhvata kombinaciju desk istraživanja i terenskog rada.

Desk istraživanje obuhvatilo je pregled tekućeg zakonskog okvira za poreske olakšice, kao i detaljne analize relevantnih postupaka i poreskih obrazaca koje koriste Poreska uprava u Srbiji i u oba entiteta u BiH. Uz to, obavljene su detaljne konsultacije i intervjui sa poreskim stručnjacima u obe zemlje.

Sve pomenuto je poslužilo kao osnova za stvaranje alata za istraživanje na terenu:

- Upitnici² za pravna lica su obuhvatali pitanja o stepenu korišćenja postojećih zakonskih mehanizama, iskustvima u njihovom korišćenju, preprekama, kao i sagledavanje načina, kako za povećano korišćenje mehanizama, tako i za povećanje nivoa davanja za opšte dobro.
- U planiranim upitnicima za predstavnike Poreskih uprava su traženi podaci (o broju pravnih lica koja koriste mehanizam, glavnim ciljevima, glavnim korisnicima i iznosima; njihovo mišljenje o potencijalnim preprekama za korišćenje postojećih mehanizama i načinu na koji bi se moglo da povećati korišćenje postojećih mehanizama i stepen davanja za opšte dobro. Pripremljena su tri različita upitnika (jedan za Srbiju i dva za BiH).

Uz upitnike u pisanom obliku (anketa), element terenskog rada u istraživanju je omogućavao da se sprovedu polu-strukturirani intervjui sa predstavnicima pravnih lica, predstavnicima Ministarstva finansija i Poreskih uprava.

Ograničenja i promene

Sama priroda istraživanja je, međutim, donela i neka ograničenja: pretpostavljen slabiji odziv pravnih lica koja koriste mehanizam (zbog zauzetosti i različitih odeljenja koja su uključena u primenu navedenog mehanizma), kao i mogući nizak stepen spremnosti na saradnju od strane Poreskih uprava i Ministarstava finansija.

U cilju prevazilaženja slabog odziva pravnih lica, partneri su poslali upitnike velikom broju kompanija i MSP, što je praćeno intenzivnim kontaktima sa ovom ciljnom grupom, kako putem elektronske pošte, tako i putem telefona u periodu od tri meseca. Što se tiče saradnje sa Ministarstvima finansija i Poreskim upravama ostvaren je određeni nivo komunikacije u obe zemlje, mada uz odlaganja na koja su svakako uticali vanredni izbori u Srbiji i period čekanja da se formira nova Vlada. Međutim, nije bilo moguće dobiti odgovore na pitanja iz upitnika, ili obaviti zvanične intervjue sa predstavnicima Poreskih uprava i Ministarstava finansija.

Kako bi se prevazišao problem gubitka vremena i ubrzao proces dobijanja potencijalnih rešenja u budućnosti, jedan od zaključaka istraživanja je predloženi alat koji bi Poreske službe mogle koristiti za prikupljanje podataka³.

Uzorak ispitanika u Srbiji

Kao što je već pomenuto, upitnik je poslat velikom broju pravnih lica kako bi se obezbedio relevantan uzorak sa dovoljnim brojem odgovorima. U Srbiji je upitnik dostavljen na adrese 140 kompanija i MSP. Od 140 pravnih lica, dobili smo 33 popunjena upitnika,⁴ što predstavlja 23,6% i kvalifikuje uzorak relevantnim.

² Upitnici za pravna lica, kao i za Poresku upravu, su dostupni na zahtev.

³ Videti Aneks 1: Predloženi obrazac za izveštavanje pravnih lica koja doniraju za opšte dobro

⁴ Spisak ispitanika nije priložen kao Aneks ovim preporukama jer je istraživanje bilo anonimno, a pravna lica su bila obaveštena o tome da samo istraživači imaju pristup informacijama koje su obezbedili. Ipak, ukoliko se zahteva, ovi spiskovi mogu biti dostavljeni uz prethodnu saglasnost ispitanika.

3 Rezultati istraživanja

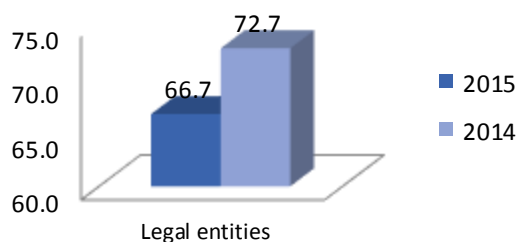
3.1 Pregled: Ključni podaci o pravnim licima koja doniraju sredstva za opšte dobro

Koliki je broj onih koji doniraju za opšte dobro?

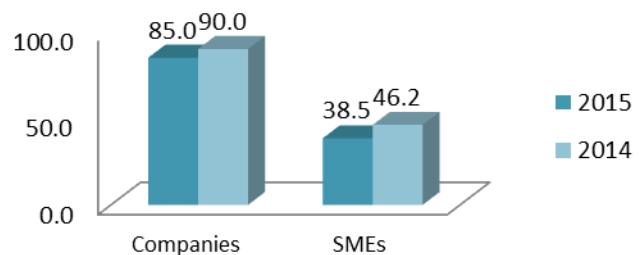
Od ukupnog broja pravnih lica u uzorku koji su odgovorili na anketu, jasno je da je značajan procenat uključen u davanje za opšte dobro: dve trećine u 2015. godini. i preko 72% u 2014. godini. Podaci takođe pokazuju blagi pad broja pravnih lica uključenih u davanje za opšte dobro u periodu od 2014. do 2015. godine.

Ako posebno razmotrimo podatke koji se odnose na kompanije i MSP, oni pokazuju da se kompanije mnogo više angažuju u davanju za opšte dobro: 85% u 2015. godini i 90% u 2014. godini. Angažman MSP je nešto manji, a pad u broju MSP koja su davala za opšte dobro između 2014. godine i 2015. godine je nešto veći nego što je to slučaj kod kompanija.

Grafikon 1: Pravna lica uključena u davanje za opšte dobro (%)

Grafikon 2: Kompanije i MSP uključene u davanje za opšte dobro (%)

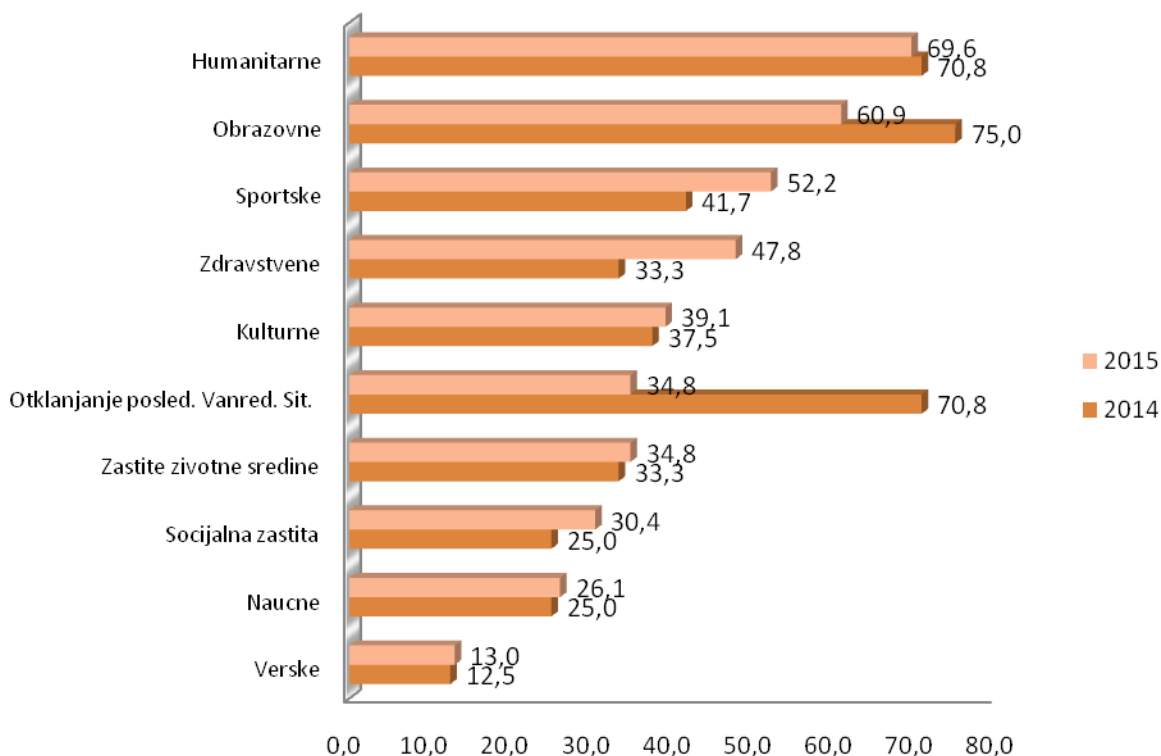
Za koje ciljeve doniraju?

Analiza podataka o ciljevima davanja pokazuje da su glavne oblasti investiranja pravnih lica - humanitarna pomoć, obrazovanje, sport, zdravstvo i kultura.

Davanje u humanitarne svrhe uživa vodeće mesto za obe godine. Na osnovu uvida u druge podatke o davanju u Srbiji, naša pretpostavka je da se u kategoriji humanitarnih pitanja nalaze i pitanja povezana sa podrškom marginalizovanim grupama, kao i pitanja povezana sa smanjenjem siromaštva.

Razlike u ciljevima za opšte dobro za koje se davalo u 2014. i 2015. godini su relativno male. Jedina značajna razlika predstavlja značajan pad davanja za obrazovanje (od skoro 15%) u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, dok je u istom periodu zabaležen porast davanja za zdravstvo.

Grafikon 3: Namene davanja za opšte dobro (% pravnih lica)

Ostale razlike se mogu lako objasniti: u 2014. godini značajan broj pravnih lica je donirao za saniranje posledica prirodne katastrofe (poplava). Vredan pažnje je porast ulaganja u sport u 2015. godini, što se možda može objasniti kampanjom promocije Olimpijskih igara, koje su bile održane u 2016. godini.

Koji je iznos davanja za opšte dobro?

Anketa je takođe sadržala pitanje o iznosu sredstava datih za posebne ciljeve. Međutim, kako je davanje odgovora na pitanje bilo opciono, na njega nisu odgovorila sva pravna lica.

U 2014. godini 54,2% pravnih lica je odgovorilo na ovo pitanje, dok je procenat za 2015. godinu nešto manji -50%.⁵ Ukupan iznos prema podacima koje smo dobili je:

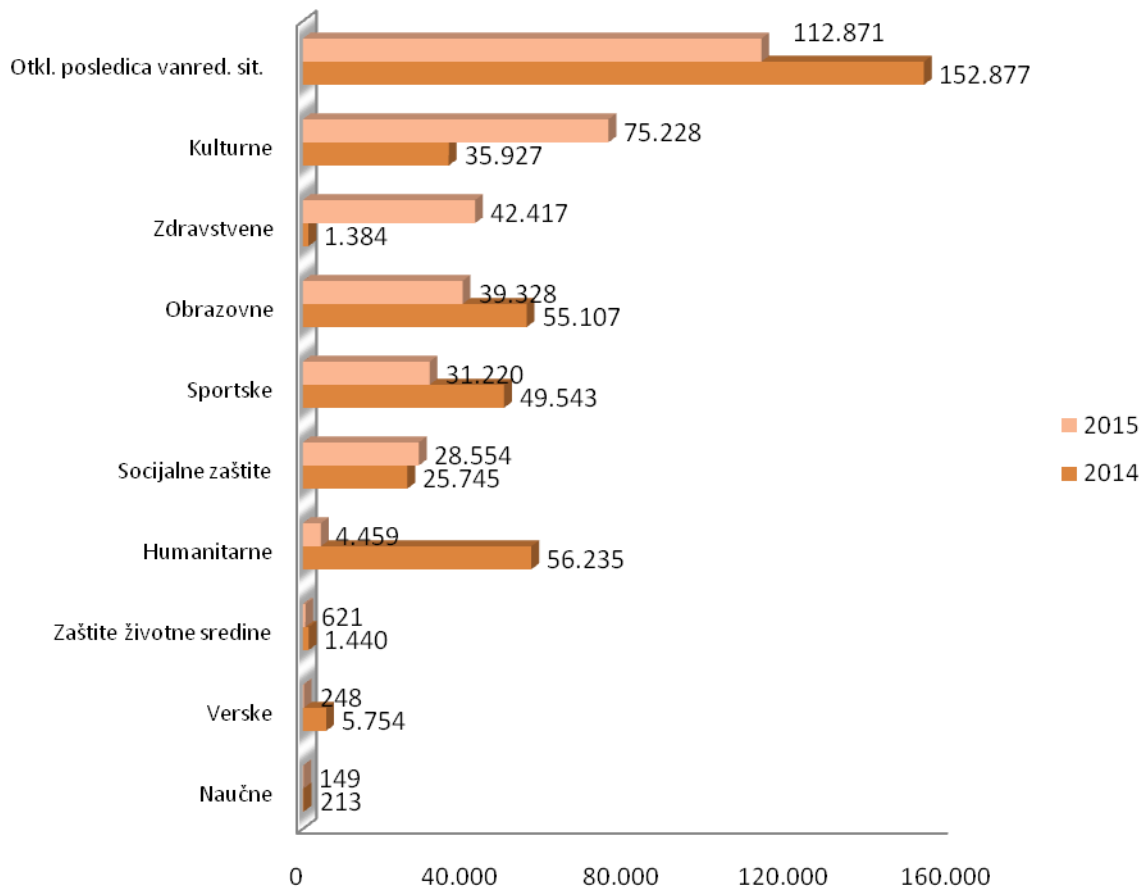
2015. godine: 335.094,00 EUR

2014. godine: 384.225,00 EUR

Kako grafikon prikazuje, redosled tema, ili ciljeva, zasnovanih na doniranim iznosima (Grafikon 4) se razlikuje od redosleda zasnovanog na procentu pravnih lica koja su pružila podršku za određene namene. (Grafikon 3). Ipak, kako je samo oko polovine ispitanika navelo iznose, podaci se mogu koristiti samo kao indikacija, a ne kao pouzdani podaci o doniranim iznosima.

⁵ Dva pravna lica su dostavila nepotpune odgovore, te njihovi odgovori nisu uključeni u ukupne iznose.

Grafikon 4: Iznosi prema nameni davanja (EUR)

3.2 Tekuća situacija: Korišćenje postojećih mehanizama od strane pravnih lica

3.2.1 Postojeći zakonski mehanizam i njegova primena

Zakonski mehanizam i kako se on primenjuje

Sadašnji zakonski mehanizam koji pruža određene olakšice pravnim licima, koja doniraju za opšte dobro u Srbiji, je definisan Zakonom o porezu na dobit pravnih lica.

Član 15 (1) ovog Zakona, prema izmenama i dopunama iz 2013. godine, dozvoljava priznavanje izdataka u zbirnom iznosu najviše do 5% od ukupnog prihoda za: "zdravstvene, obrazovne, naučne, humanitarne, verske i sportske namene, zaštitu životne sredine, kao i davanja učinjena ustanovama, odnosno pružaocima usluga socijalne zaštite osnovanim u skladu sa zakonom koji uređuje socijalnu zaštitu". Izdaci iz ovog člana priznaju se kao rashod samo ako su izvršeni prema licima registrovanim, odnosno osnovanim za te namene u skladu sa propisima, koja navedena davanja isključivo koriste za obavljanje delatnosti i ostvarivanje ciljeva iz Člana 15 (stav 1). Uz to, kao rashod u iznosu ne većem od 5% ukupnog prihoda priznaju se i izdaci za ulaganja u oblasti kulture i kinematografije Član 15 (stav 9.)⁶.

⁶ Kako Zakon navodi, "Bliže propise o tome šta se u smislu ovog zakona smatra ulaganjem u oblasti kulture donosi ministar nadležan za poslove kulture, po pribavljenom mišljenju ministra finansija."

U praksi, pravna lica su u obavezi da podnesu više izveštaja Agenciji za privredne registre Republike Srbije (APR), uključujući i zaključni list, Bilans stanja, Bilans uspeha i Statistički aneks (Izveštaj). O davanju za opšte dobro se izveštava u zaključnom listu pod šifrom 579 kroz ukupan iznos. Davanje se takođe evidentira i u Statističkom aneksu. Poreskoj upravi pravna lica dostavljaju Obrazac *Poreski bilans poreskog obveznika* (PB1), u kome je davanje za opšte dobro evidentirano **samo** ukoliko je iznos veći od 5% od ukupnog prihoda (tako da se taj iznos može dodati osnovnom iznosu koji podleže naplati poreza za datu godinu).

Od pravnih lica se automatski ne zahteva da obezbede dokaz da su ovi izdaci bili upotrebljeni u navedenu svrhu, niti su u obavezi da dostave spisak korisnika, ili da specificiraju ciljeve ili donirane iznose. Ukoliko Poreska uprava, ipak, odluči da sprovede "terensku proveru", tada se od pravnog lica zahteva da pokaže sve izveštaje koji su dostavljeni za tu godinu kao i dokumentaciju kojom se dokazuje da su navedeni iznosi donirani za opšte dobro.

Stepen primene postojećeg mehanizma i percepcija njegove primenljivosti od strane pravnih lica

Iako mehanizam izgleda relativno jednostavno, on se ne koristi od strane svih pravnih lica koja imaju prava da ga koriste.

Odgovori iz ankete pokazuju da 22,2% kompanija i 16,7% MSP ne koristi ovaj mehanizam i evidentira ovu vrstu izdataka pod drugim šiframa (npr. "ostali troškovi" ili slično) iz različitih razloga.

Neka od pravnih lica, prvenstveno MSP, nisu znala da ovaj mehanizam postoji.

Drugi nisu bili sigurni da li ovi troškovi zaista pripadaju kategoriji opisanoj u Zakonu, te su smatrali da je sigurnije da mehanizam ni ne koriste. Ovakvu situaciju je najbolje opisao jedan od ispitanika: *"Naša kompanija je prijavila ove troškove pod šifrom 579 i koristila ovaj mehanizam samo u slučajevima kada smo bili apsolutno sigurni da su organizacije kojima smo donirali sredstva u skladu sa odredbama Člana 15. iz Zakona. Ostalo smo evidentirali pod stavkom 'drugi troškovi'... Istovremeno, iz Poreske uprave nisu bili u stanju da nam daju savet ili podršku o tome kako i na osnovu koje dokumentacije možemo da evidentiramo ove troškove i da se oni priznaju kao troškovi koji se odbijaju od poreza."*

Neki od ispitanika su se, ipak, obratili službama Poreske uprave u vezi sa primenom ovog mehanizma i dobili pogrešnu informaciju da im je, pre dostavljanja izveštaja, potreban dokaz da su donirana sredstva stvarno upotrebljena u namenjene svrhe. Pošto nisu bili sigurni šta se prihvata kao dokaz, na kraju su odustali od korišćenja ovog mehanizma ne bi li izbegli potencijalne novčane kazne.

Iako su ispitanici potvrdili da su njihovi poreski izveštaji bili prihvaćeni onakvi kakvi su dostavljeni i da u periodu koji posmatramo, a to je od 2014. godine do 2015. godine, nije bilo terenskih kontrola od strane Poreske uprave, oni ipak imaju nedoumica u vezi sa korišćenjem mehanizma. Oni su mišljenja da *"postojeći okvir nije dovoljno precizan"*.

Mišljenje Ministarstva finansija o primenljivosti postojećeg mehanizma

Kako je metodologija za istraživanje predvidela sprovođenje ankete među određenim brojem zaposlenih u službama Poreske uprave i intervju pomoću kojih bismo dobili objašnjenja i sugestije, od Ministarstva finansija i Poreske uprave je zatražena saglasnost za saradnju u ovom istraživanju.

Trag fondacija je, međutim, dobila informaciju da, zbog procesa transformacije i reorganizacije Poreske uprave, koja obuhvata sve organizacione jedinice, Poreska uprava nije u mogućnosti da učestvuje u ovom istraživanju.

U daljim kontaktima sa Ministarstvom finansija (posebno Radne grupe za porez na dobit pravnih lica), utvrđeno je da Ministarstvo finansija smatra da Zakon *"ne predstavlja nikakvu prepreku za davanje"*, te da je, prema njihovom mišljenju, Član 15. *Zakona o porezu na dobit pravnih lica "jasan i primenljiv u praksi"*.

3.2.2 Glavne prepreke u primeni mehanizma

Bez obzira na to da li su koristili postojeći zakonski mehanizam ili ne, brojna pravna lica koja su učestvovala u istraživanju ukazala su na određene prepreke koje sprečavaju viši nivo korišćenja ovog mehanizma. Zapravo 54,5% svih ispitanika je ukazalo na postojanje prepreka, dok su neki naveli i više od jedne prepreke.

Navedena Tabela prikazuje odgovore ispitanika:

Prepreka – Da li vam nešto otežava odluku o izdavanju sredstava za ove namene?	Procenat odgovora
<i>Nedostatak tumačenja - nije nam u potpunosti jasno šta možemo da prijavimo kao rashod, odnosno šta je dozvoljeno prijaviti kao izdatke po ovom osnovu</i>	36,4%
<i>Poreski službenici nam nisu dali objašnjenje/pomoć/uputstva kako i na osnovu koje dokumentacije možemo da knjižimo ove izdatke kako bi bili priznati kao rashod</i>	9,1%
<i>Procedura evidentiranja ovih izdataka kao rashoda je nejasna i/ili komplikovana</i>	6,1%

Kao što se može primetiti iz odgovora, glavnu prepreku predstavlja nedostatak jasnog objašnjenja šta su dozvoljeni rashodi. Odgovori takođe ukazuju na određen stepen nerazumevanja dva pitanja: prvo, kakav je tačno postupak (odnosno, da li je zaista dovoljno da se dostave izveštaji na gorepomenutim obrascima APR-u i Poreskoj upravi) i drugo, koja je dokumentacija potrebna, ako je uopšte potrebna, kao dokaz da donirani iznosi odgovaraju nameni i korisnicima, kako je Zakonom predviđeno, te se sledstveno tome zaista odbijaju od poreske osnovice. Ovu zabunu povećava i nedostatak konzistentnosti i/ili preciznog objašnjenja od strane organizacionih jedinica Poreskih uprava. U nekim slučajevima, upravo su objašnjenja različitih organizacionih jedinica Poreske uprave učinila da primena ovog mehanizma izgleda još komplikovanije, odvrativši tako pravna lica od njegovog korišćenja.

Ostali komentari, ili razlozi, se nisu odnosili na ovaj mehanizam i upotrebu *Zakona o porezu pravnih lica*, već na porez na dodatu vrednost (PDV). Konkretnije, kompanije su ukazale na to da bi ukidanje PDV na robu/materijale koji su donirani za opšte dobro i ukidanje ovog poreza kada donator *pro bono* obezbeđuje robe i usluge za zgrade (npr. obrazovne objekte, kao što su škole, obdaništa, univerziteta, itd.) bio značajan podstrek za davanje za opšte dobro.

3.2.3 Mogućnost za dobijanje transparentnih podataka o davanju za opšte dobro

Analiza obrazaca za izveštavanje kako APR-u, tako i Poreskoj upravi, je pokazala da bi bilo praktično nemoguće dobiti iz ovih izvora detaljne, precizne i ažurne podatke o davanju za opšte dobro.

Kako je ranije navedeno (videti poglavlje 3.2.1), podaci o ukupnom broju pravnih lica koja doniraju za opšte dobro, kao ukupan doniran iznos, se može dobiti iz Statističkih aneksa (izveštaja), koji se podnose APR-u.

Iz obrazaca dostavljenih Poreskoj upravi se jedino može dobiti ukupan iznos koji je doniran, a koji premašuje 5%, tj. iznos koji se ne odbija od poreske osnovice.

U komunikaciji sa Ministarstvom finansija potvrđena je ova analiza, odnosno zaključak da iz postojećih obrazaca nije moguće dobiti tačne i tekuće podatke o nivou davanja prema vrsti pravnih lica, iznose prema nameni, glavne korisnike, kao ni iznose koji su donirani posebnim kategorijama korisnika.

3.3 Budućnost: Kako poboljšati sadašnju situaciju

Visok procenat ispitanika (87,8%) je imao sugestije povezane sa koracima koji bi im pomogli da se postojeći mehanizam primeni i koji bi ih možda ohrabрили da povećaju iznose donacija.

Tabela 1 prikazuje njihove odgovore:

Tabela 1: Odgovori na pitanje Šta bi, prema vašem mišljenju, olakšalo proceduru prijavljivanja/priznavanja ovih izdataka kao rashoda i/ili da bi se davanja vaše kompanije za ove namene povećalo?	
Sugestije	% ispitanika
<i>Lista dozvoljenih izdataka sa primerima koji se mogu priznati kao rashod.</i>	69,0%
<i>Jasno, pisano uputstvo Poreske uprave.</i>	55,2%
<i>Poseban obrazac za izveštavanje o ovoj vrsti rashoda.</i>	17,2%
<i>Podrška stručnih lica (poreskih savetnika, Poreske uprave) prilikom identifikovanja izdataka (davanja) za opšte dobro koje je dozvoljeno prijaviti kao rashod po ovom osnovu.</i>	3,4%
<i>Opis dokumentacije koja služi kao dokaz da su sredstva namenski utrošena.</i>	3,4%

Kako je, međutim, ovo pitanje davalo mogućnost za dobijanje više odgovora, izvestan broj ispitanika je tu mogućnost, iskoristio, te su u Tabeli 2 prikazani kombinovani odgovori dati u anketi.

Tabela 2: Višestruki odgovori	
Višestruki odgovori	% ispitanika
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Lista dozvoljenih izdataka sa primerima koji se mogu priznati kao rashod</i> 	31,0%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Jasna, pisana uputstva Poreske uprave sa dodatkom:</i> ▪ <i>Liste dozvoljenih izdataka sa primerima koji se mogu priznati kao rashod</i> 	24,1%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Jasna, pisana uputstva Poreske uprave</i> 	20,7%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Jasna, pisana uputstva Poreske uprave sa dodatkom:</i> ▪ <i>Liste dozvoljenih izdataka sa primerima koji se mogu priznati kao rashod i</i> ▪ <i>Posebnog obrasca za izveštavanje o ovim rashodima</i> 	10,3%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Poseban obrazac za izveštavanje o ovim rashodima</i> 	3,4%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Jasna, pisana uputstva Poreske uprave sa dodatkom:</i> ▪ <i>Liste dozvoljenih izdataka sa primerima koji se mogu priznati kao rashod i</i> ▪ <i>Podrške stručnih lica (poreskih savetnika, Poreske uprave) prilikom identifikovanja izdataka (davanja) za opšte dobro koje je dozvoljeno prijaviti kao rashod po ovom osnovu</i> 	3,4%
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Opis dokumentacije koja služi kao dokaz da su sredstva namenski utrošena.</i> 	3,4%

Ove sugestije pravnih lica o mogućnostima da se unapredi postojeći mehanizam, potvrđuju naše nalaze u vezi sa preprekama – jasno je da je većini pravnih lica zaista potrebno dalje pojašnjenje i podrška prilikom korišćenja postojećeg mehanizma.

4 Nalazi i preporuke

4.1 Nalazi

- 1) Iako *Zakon o porezu na dobit pravnih lica* obezbeđuje mehanizam da se davanje za opšte dobro odbije (umanji) od poreske osnovice, u ovom trenutku ne postoje posebni propisi, podzakonska akta ili posebna mišljenja Ministarstva finansija i/ili Poreske uprave kako da se ovaj mehanizam (Član 15.) primeni.
- 2) Odgovori na pitanja u anketi pokazuju da 22,2% kompanija i 16,7% MSP ne koristi ovaj mehanizam zbog uočenih prepreka.
- 3) Odgovori na pitanja u anketi pravnih lica koja doniraju za opšte dobro pokazuju da postoje tri glavne prepreke u primeni ovog mehanizma. One su:
 - a. Nedostatak jasnog i preciznog tumačenja nadležnih vlasti o tome koji se troškovi priznaju u okviru postojećeg mehanizma kao i/ili o postupku za izveštavanje;
 - b. Odeljenja Poreske uprave (PU) na regionalnom i lokalnom nivou nemaju uvek jasno razumevanje pravnog mehanizma koji obezbeđuje Zakon, te stoga ne pružaju adekvatnu podršku pravnim licima kada im se obrate za pomoć i/ili razjašnjenje samog postupka, ili dozvoljenih troškova;
 - c. Zbog neadekvatne podrške organizacionih jedinica PU, pravna lica imaju utisak da je potrebno da imaju dokaz da su donirana sredstva iskorišćena u nameravane svrhe i pre nego što daju podršku.
- 4) Ministarstvo finansija u ovom trenutku nije imalo informacije o poteškoćama i/ili preprekama u primeni postojećeg mehanizma.
- 5) Čak 87,8% ispitanika smatra da postoji više koraka koji se mogu preduzeti, a koji bi dopineli višem stepenu primene ovog mehanizma i, eventualno, povećanju njihovog davanja za opšte dobro.
- 6) Najzad, zbog načina na koji se u ovoj fazi primenjuje postojeći zakonski mehanizam za poreske odbitke pravnim licima, nije moguće dobiti transparentne, specifične i aktuelne podatke o davanju za opšte dobro od strane pravnih lica. Konkretnije, nije moguće dobiti podatke o nivou davanja za opšte dobro pravnih lica prema vrsti pravnih lica, ciljevima, iznosima za svaki cilj, glavnim korisnicima, kao ni o iznosima doniranim posebnim kategorijama korisnika.

4.2 Preporuke

Na osnovu analize i nalaza iz ovog istraživanja, formirane su sledeće preporuke:

- 1) Sačiniti specifičan i poseban obrazac za izveštavanje pravnih lica Poreskoj upravi o davanju za opšte dobro. Ovaj obrazac bi omogućio tačno izveštavanje od strane pravnih lica i pružio bolju osnovu za kontrolu takve vrste davanja. U isto vreme obrazac bi omogućio prikupljanje tačnih i ažurnih podataka o nivou, cilju i korisnicima davanja za opšte dobro od strane pravnih lica.
- 2) Sačiniti komplet prateće dokumentacije koja bi obuhvatio:
 - a. Jasna, postupna (korak-po-korak) uputstva o pravilima i postupcima za korišćenje postojećeg zakonskog mehanizma, uključujući i jasno objašnjenje kakvu dokumentaciju pravna lica treba da pribave kao dokaz davanja da bi im se priznali ovi izdaci.
 - b. Listu prihvatljivih izdataka sa primerima zakonski prihvatljivih i neprihvatljivih izdataka.
- 3) Sačiniti mišljenje Ministarstva finansija koji bi bilo upućeno regionalnim i lokalnim službama Poreske uprave sa jasnim tumačenjem zakonskog mehanizma, čime bi se sprečilo da pravna lica koja zatraže njihovu podršku za primenu ovog mehanizma dobiju netačna ili nepotpuna objašnjenja.
- 4) Obezbediti uslugu (kontakt centar - call centar) pravnim licima preko koga mogu dobiti savet i konkretnu podršku u primeni ovog mehanizma.

Aneks1: Predloženi obrazac za izveštavanje pravnih lica o davanju za opšte dobro

1. ПОДАЦИ О ОБВЕЗНИКУ

- 1.1 Назив _____
- 1.2 Седиште _____
- 1.3 Општина _____
- 1.4 Облик организовања _____
- 1.5 Величина субјекта _____
- 1.6 Претежна делатност _____
- 1.6 ПИБ _____
- 1.7 Матични број _____
- 1.8 Контакт телефон _____

2. ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА 01.01 - 31.12. _____ године

3. Обим и структура издатака за намене из члана 15 Закона о порезу на добит

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала
3.1	Издаци за здравствене намене	
3.2	Издаци за образовне намене	
3.3	Издаци за научне намене	
3.4	Издаци за хуманитарне намене	
3.5	Издаци за верске намене	
3.6	Издаци за спортске намене	
3.7	Издаци за заштиту животне средине	
3.8	Давања установама, односно пружаоцима социјалне заштите	
3.9	Издаци за хуманитарну помоћ, односно отклањање последица насталих у случају ванредне ситуације	
3.10	Издаци за улагања у област културе, укључујући и кинематографију	
	УКУПНО	

(Збир износа у табели 3 треба да одговара збиру одговарајућих износа из табела под бројем 5.а, 5.б, 5.в и 5.г. На пример: 3.1=5.а.1+5.б.1+5.в.1+5.г.1 3.2=5.а.2+5.б.2+5.в.2+5.г.2 итд.)

4. Износ укупног прихода по бруто билансу и збира издатака за намене из члана 15. Закона

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала	Учешће у укупном приходу %	Износ који се не признаје и исказује у ПБ-1
1	Укупан приход		не попуњавати	не попуњавати
2	Издаци за намене од р.бр 3.1 до 3.9			Ред. бр. 20 обрасца РБ-1
3	Издаци за намене под р.бр. 3.10			Ред. бр. 21 обрасца ПБ-1
4	Износ исказан у ПБ-1			Ред. бр. 20+21 обрасца РБ-1

5. Износ расхода по основу учињених издатака за намене из члана 15. Закона, чији су корисници:

- а. Државни органи, органи Аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе, јавна предузећа и јавне установе

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала
5.а.1	Издаци за здравствене намене	
5.а.2	Издаци за образовне намене	
5.а.3	Издаци за научне намене	
5.а.4	Издаци за хуманитарне намене	
5.а.5	Издаци за верске намене	
5.а.6	Издаци за спортске намене	
5.а.7	Издаци за заштиту животне средине	
5.а.8	Давања установама, односно пружаоцима социјалне заштите	
5.а.9	Издаци за хуманитарну помоћ, односно отклањање последица насталих у случају ванредне ситуације	
5.а.10	Издаци за улагања у област културе, укључујући и кинематографију	
5.а	УКУПНО	

б. Задужбине, фондације, удружења, друге организације и заједнице цивилног друштва, домаће и стране хуманитарне организације које не остварују добит

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала
5.б.1	Издаци за здравствене намене	
5.б.2	Издаци за образовне намене	
5.б.3	Издаци за научне намене	
5.б.4	Издаци за хуманитарне намене	
5.б.5	Издаци за верске намене	
5.б.6	Издаци за спортске намене	
5.б.7	Издаци за заштиту животне средине	
5.б.8	Давања установама, односно пружаоцима социјалне заштите	
5.б.9	Издаци за хуманитарну помоћ, односно отклањање последица насталих у случају ванредне ситуације	
5.б.10	Издаци за улагања у област културе укључујући и кинематографију	
5.б	УКУПНО	

в. Црквене односно религијске организације

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала
5.в.1	Издаци за здравствене намене	
5.в.2	Издаци за образовне намене	
5.в.3	Издаци за научне намене	
5.в.4	Издаци за хуманитарне намене	
5.в.5	Издаци за верске намене	
5.в.6	Издаци за спортске намене	
5.в.7	Издаци за заштиту животне средине	
5.в.8	Давања установама, односно пружаоцима социјалне заштите	
5.в.9	Издаци за хуманитарну помоћ, односно отклањање последица насталих у случају ванредне ситуације	
5.в.10	Издаци за улагања у област културе, укључујући и кинематографију	
5.в	УКУПНО	

г. Остали корисници

Р.бр.	Опис	Износ у динарима без децимала
5.г.1	Издаци за здравствене намене	
5.г.2	Издаци за образовне намене	
5.г.3	Издаци за научне намене	
5.г.4	Издаци за хуманитарне намене	
5.г.5	Издаци за верске намене	
5.г.6	Издаци за спортске намене	
5.г.7	Издаци за заштиту животне средине	
5.г.8	Давања установама, односно пружаоцима социјалне заштите	
5.г.9	Издаци за хуманитарну помоћ, односно отклањање последица насталих у случају ванредне ситуације	
5.г.10	Издаци за улагања у област културе, укључујући и кинематографију	
5.г	УКУПНО	

6. Листа корисника

Врста корисника*	Име корисника	Намена давања	Износ у динарима	ПИБ

* државни органи и институције, организације које не остварују добит, црквене односно религијске организације, остали

У _____

Законски заступник

Датум _____

М.П. _____